

J Jessenius (27. 12. 1566 ? 21. 6. 1621) lek, filozof

Znhy humanistick lek a filozof J Jessenius mal dve vektyby ? chcel sa sta dvornom lekom cis a profesorom na univerzite. Doba, v ktorej il, mu bola neve mi naklonen enat ch nebrali za profesorov na pra sk univerzitu, uprednostovali slobodn ch profesorov alebo vdovcov, aby mu i neboli v ni m ovplyv van enami. A aj na cis sky dvor si musel po a . Napokon sa mu sny predsa len splnili a jeho meno sa nav dy zap alo do eur skej hist ie, sp a sa s dejinami Slovenska i sl nej pra skej alma mater.

Korene v z namn o vedca a filozofa ved toti na Slovensko. J Jessenius poch zal zo starobyl o tur anskeho zemianskeho rodu, aj ke sa narodil v po pskom Vroclave, kam jeho otec Baltaz u iel pred Turkami. Rod Jesensk ch bol v Turci ve mi zn y, viacer jeho enovia zast ali d e it e rady a mali a ch tick v sady. No najsl nej z nich sa stal J Jessenius.

Z ladn koly vychodil v rodnom meste, odkia i iel t udova na artistick fakultu do Wittembergu, potom prest pil do Lipska, kde sa venoval medic e a filozofii. U doma si osvojil princ y nemeck o protestantsk o humanizmu, humanistickej a renesan e j kult ry a t mto my lienkam zostal vern cel iivot. Najv mi ho zaujala lek ska veda, o ktorej nap al, e ? je najskvelej ia zo v etk ch vied a umen riadi kormidlo verejn o blahobytu, br i iivot a napr a po koden . Medic e sa chcel venova skuto e s plnou v os ou, preto po absolvovan bakal ského t dia prest pil na univerzitu do talianskej Padovy, ktor bola vych ren v u ou anat ie. J Jessenius tam roku 1591 spe ne ukon l trojro t t dium obhajobou dizerta e j pr e z filozofie O n oku na odpor proti tyranom.

Po skon n t dia sa vr il do rodn o mesta, kde nejak s pracoval ako lek . Presved n a ve e nepokojn humanista v ak doma dlho nevydr al a odi iel do Dr an, kde bol taktie lek om. Pr a ho bavila, ale vedeck dr a mu bola bli ia, preto sa skoro pres ahoval do Wittembergu a na univerzite, kde pred m t udoval, za l vies katedru chirurgie a anat ie. Po celom Nemecku sa pres l il predn ami, odborn mi pr ami a pitvami, ktor pod a neho d ali z l ady t t diu medic y. No najv ia sl a ho iba ka la?

Na prelome storo a ? roku 1600 ? J Jessenius zav al do Prahy a priamo na n vor kol ia vykonal verejn pitvu po praven o z lo nca, ktor op al vo vedeckom diele Anatomiae Pragae (Pra sk pitva). Jessenius op al z lo enie u dsk o tela, ulo enie jednotliv ch org ov, m prekonal svojich predchodcov. V z namn s i jeho i ie lek ske pr e: o krvi De sanguine a o kostiach De ossibus tractatus.

Vo svojich filozofick ch dielach nezaprel Jessenius zm n anie v intenci h renesan e j pr odnej filozofie a s veton oru lutherovskej reform ie, navy e ovplyvnen praktick mi lek sko-pr odn mi poznatkami a sk senos ami. Zaoberal sa napr lad nesmrte nos ou du e, pri m vych z al z Aristotela a z Bible. Du u pokladal za podstatn , osobitne existuj cu nemenn formu, ktor nepotrebuje na poznanie pr in a nkov nijak fyzick org . V diele Zoroaster ? nov kr ka a pravdiv filozofia o vesm e ? reprodukoval filozofiu ferrarsk o profesora Patrizziho, s ktor m sa zozn il po s t dia v Taliansku. Pod a neho po atkom v etk o bytia je jedna nestvoren v e obsahuj ca podstata, ktor vy arovan vytv a zo seba stvoren bytie. Jeho filozofick zm n anie mo no pozorova aj v biologickom diele De generationis et vitae humanae periodis (O peri ach u dsk o rodu a iivota). Jessenius p al pr e itostne i b ne, ktor vy l i v inou v z bierkach in ch autorov.

Chr o v z delanom lek ovi sa doniesol z Prahy a na cis sky dvor a druh iivotn t t ba sa Jesseniovi za la plni . Ke bol na korunov ii cis a Mateja II., mo no ani netu il, e o nejak s sa stane jeho dvorn m lek om. No stalo sa, aj ke nie

nadlho, pretoe jeho predstavy sa nenaplnili a zakrko sa dobrovoone tohto postu vzdal. Potom sa natrvalo usadil vPrahe, predn na Karlovej univerzite aod roku 1597 bol jej rektorom. Zdsa, e bol spokojn, ve sa celou duou venoval svojej milovanej medicoe, ale zla ho politika ? osudovolanie, ktorho stoivot? <p>VPrahe il l m spolonskom ivotom, obnovil priatestvsa astronomami Tychom de Brahe aKeplerom a nadviazal inovkontakty svvznamnmi osobnosami skoch protestantskch stavov. Na univerzite sa stretal sprofesormi podom zo Slovenska, naprlad sVavrincom Benediktom zNedoier sPetrom Fradeliusom zBanskej tiavnice. J Jessenius sa zanietene zapojil do odboja skoch stavov proti absolutistickej vl e Habsburgovcov. Roku 1618 ich menom napal list uhorskou snemu vBratislave, aby nevolil Ferdinanda za uhorskoo kr, ale aby vystpili proti nemu za obmedzovanie slobody a n o o enstva. Ke sa osobne doadoval odpovede, zatkli ho a uv nili. Roku 1620 nav t il Slovensko znovu, vBanskej Bystrici rokoval sGabrielom Betlenom o vojenskej pomoci skom stavom. Prefan Betlen vylal od neho peniaze, ale s b benej pomoci sa v ch h nedo ali. A politick mlyn mlel lej? Po prehratej bitke na Bielej hore a obsaden Prahy cis skymi vojskami J a Jessenia medzi prv mi uv nili a spolu s l l i dvadsiatimi iestimi skmi p mi ods dili na smr . Poprava sa konala potupn m sp obom na Staromestskom n est vPrahe. Viacer spisovatelia op ali t to udalos , a si u vo svojich dielach nie domysleli alebo nie, nemen to na skutoosti, e to bolo zaiste krut divadlo. Ods den m vytrhli jazyk, s ali ich a potom roz tvrtili.</p> <p>Tak 21. j na 1621 skon l ve k humanista, lek svetovo mena, natrvalo zap an do povedomia nielen lek skych odbornov, ale v etk ch kult rnych ud v Eur e.</p> <p></p> <p>JOZEF LEIKERT</p>